

Gambelgardn

En redogörelse för uppbyggnaden av Sollerö hembygdsgård eller ”Gambelgardn” som är den vanliga benämningen kan börja med en redogörelse från Hembygdsföreningens första år.

Den bildades omkring 1916, den första protokolls-boken för de två första åren är dock på villovägar varför de beslut som tagits före 29 december 1918 inte är tillgängliga.

Känt är dock att det första hus som kom i föreningens ägo är den gamla skvaltkvarnen, Viks- och Skräddarkvarn, vid Mångån. Godtemplarlogen på Sollerön hade köpt kvarnen på auktion 1914 och när hembygdsföreningen bildats överlämnades kvarnen som gåva till den nybildade föreningen.

1919 rekonstruerades verksamheten genom att Hembygdsföreningen och biblioteksföreningen ”Sollerö bokstuga” utsåg en interimstyrelse med uppgift att samordna de två föreningarnas verksamhet.

Plan och stadgar för Sollerö Hembygdsförening antogs den 5 september 1920 och den första styrelsen blev: Mats Larsson, Bus Kristina Matsson, Håll Nils Matsson, Mats Anders Nilsson, Rull Anders Jönsson, Bälter Johan Persson och Karl Lärka med Anders Brodin, Skräddar Anders Larsson, Bond Per Matsson och Storan Anders Persson som styrelsesuppleanter.

Olans Olov Jönsson, Kulåra utsågs av Sollerö kommunalfullmäktige till styrelseledamot.

Styrelsen valde Mats Larsson till ordförande och Karl Lärka till sekreterare.

Med nämnda styrelseval började planerna på en hembygdsgård ta form. Föreningens samlingar av gamla föremål förvarades då i "Prästhärbret", som på den tiden stod på en kulle vid infarten till prästgården, styrelsesammanträden och sammankomster hölls i den gamla "Skinnarstugan" på Kooperativagården. (Stugan är nu i Idrottsföreningens ägo och nyttjas som klubbstuga för utförsåkarna i Gesundaberget).

Platsen för en hembygdsgård var tydligen en svårlöst fråga.

Det första förslag som noterats i protokoll var vid majstången på Margitaberg (idrottsplatsen), andra förslaget var vid "Suttersving" i Gruddbo. 1923 väcktes förslag om att försöka köpa "Örjangården" i Bengtsarvet. Den 1 november 1925 beslöts enhälligt att den gamla kapellplatsen vid Myckelbyn borde bli den lämpligaste platsen för hembygdsgården.

Redan den 3 maj 1925 började underhandlingar om att förvärva en fin gammalstuga på Krånggården i Myckelbyn. 1927 köptes resterna av ett gammalt kapell för 100:-- kronor från Bus Olov Anderssons gård i Gruddbo.

Först den 15 december 1928 togs beslut om att förvärva den plats som nu är vår "Gambelgard". Det tog således åtta år att komma fram till ett bra beslut och en lämplig plats. Med dåvarande ägosplittring krävdes tre olika köp för gårdsplatsen och tillfartsvägen, och det var många fler ägare som måste underteckna köpehandlingarna.

Det skulle dock dröja till 1932 innan det blev klart med något hus att flytta till platsen.

Som exempel på hur Karl Lärka kunde formulera ett protokoll kan anföras följande utdrag ur § 2 från sammanträde den 2 mars 1932.

— Nämndemannen Mås Anders Jönsson och hans hustru, som redan vid ett tidigare tillfälle gett sitt bifall till att föreningen förvärvar och flyttar ovannämnda stuga till blivande gammalgård, formulerade nu villkoren härför sålunda: Föreningen betalar för stugan ettusen kronor — men på följande villkor, från denna summa avdrages jämt så mycket som Folkskolläraren och Klockaren Mats Larsson vill ge i bidrag för flyttningen av densamma.--

Slutpriset för Krångstugan blev 700:-- kr.

Den 14 april 1934 antogs anbud på flyttning av stugan. Håll Karl Ols-

son hade gjort en noggrann uppmätning och Karl Lärka en fotodokumentation av stugan före flytten. Bus Oskar Jönsson, Bos Anton Andersson och Dunder Carl Olsson verkställde flyttningen för anbudssumman 1 100:-- kronor.

Då var redan "Prästhärbret" på plats, församlingen hade överlåtit det som gåva till hembygdsföreningen som den 7 juni 1931 beslutat att flytta det stora "tiondehärbret" till hembygdsgården. Det flyttades under 1932 och placerades då enligt ett planförslag som Karl Trotzig gjort på beställning av Lärka.

Den 5 maj 1934 meddelade Karl Lärka att han köpt "Närsjö Pers" härbre i Gesunda som han skänkte till föreningen för flytt till skvaltkvarnen vid Mångån, flytten gjordes samma år.

1934 köptes en smedja ägd av Anders Björk i Utanmyra, den flyttades samma år till ett stort röse framme vid infartsvägen till gården. genom en senare ombyggnad av Bengtsarvsvägen har smedjan kommit nästan för nära infartsvägen men det ska inte hembygdsföreningen lastas för.

1937 beslutades om inköp av ett härbre i Rullgården i Rothagen. Det stod dock kvar i Rullgården många år och flyttades först när gårdstomten hade utökats. 1938 köptes en torkstuga från Ryssa, ägare Mats Björkqvist och Bus Mats Matssons sterbhus. Den sattes upp i ett röse utanför gårdstomten på ofri grund så att säga.

Samma år skänkte Anders Brodin, som då var föreningens ordförande, en lada som flyttades till skvaltkvarnen och uppsattes som kvarnstuga. Vid samma tillfälle tillkom även stallbyggnaden på kvarnplatsen som därmed hade fyra hus.

Under krigsåren fram till 1944 byggdes inga hus på hembygdsgården men den 29 oktober 1944 meddelas i ett protokoll att ett flertal organisationer och privatpersoner lämnat bidrag för inköp av "Kaptensboställets" stora härbre, ägt av Sol Hilda och genom insamlade medel förvärvat till föreningen för 800:-- kronor. Härbret står fortfarande kvar vid Johan Svenssons gård men har flyttats till ny plats i anslutning till tomtgräns år 1955.

I samma protokoll meddelas att vid auktion i Busgården i Bodarna hade för föreningens räkning inköpts en loftbod avsedd att sättas upp mot Krångstugan.

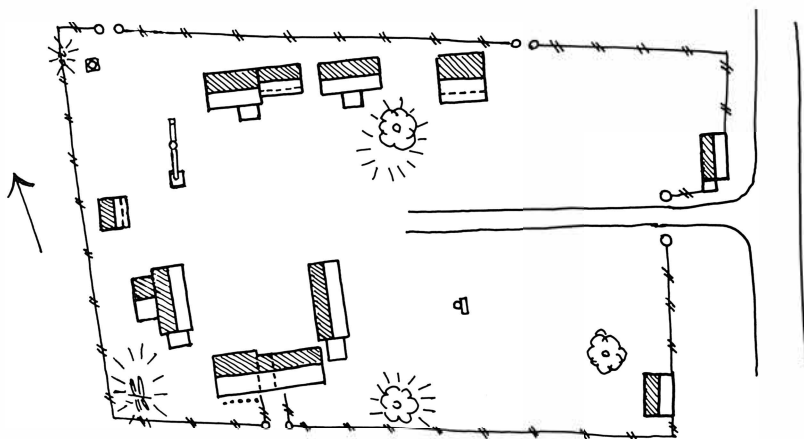
Vid ett årsmöte den 26 maj 1947 som bevistades av Evald Håkans-

son, Sigurd Örjansgård, Anders Bråmås, Bond Per Matsson, Vilhelm Erlandsson, Karl Kröjtz och Dunder Carl Olsson behandlades första gången frågan om majstångsresning på hembygdsgården. Vägförvaltningen ville ha bort majstången i Gruddbo och såväl stenstolpe som stång kunde överlämnas som gåva till hembygdsgården. Vid samma sammanträde förelåg en skriftlig avsägelse från Anders Brodin som på grund av ålder avsåg sig uppdraget som ordförande för föreningen. Som ny ordförande valdes Karl Kröjtz.

Vid sammanträde den 31 oktober 1948 antogs nya stadgar för Sollerö Hembygdsgården och Sigurd Örjansgård valdes till styrelseordförande, vid sammanträde den 25 november 1949 önskade han dock bli befriad från ordförandeuppdraget och Karl Kröjtz blev åter föreningsordförande.

1948 hade Prästhärbret, Krångstugan, loftboden, smedjan och torkstugan sina givna platser enligt Karl Trotsigs plan, fortsatt utbyggnad och anskaffning av lämpliga hus var dock högaktuellt, många fina lämpliga hus hade under krigsåren sålts som brännved.

Underhåll och fortsatt uppbyggnad var dock ett ekonomiskt problem och den 31 oktober 1948 beslöt föreningen att erbjuda Sollerö kommun att överta äganderätten till föreningens mark och hus. Föreningen skulle dock fortsätta att förvalta och komplettera gården. Genom beslut av Sol-

lerö kommunalfullmäktige antogs erbjudandet och för fortsatt utbyggnad har kommunala anslag ställts till förfogande men även bidrag från utskogsundantagsförvaltningar som i påbörjat laga skifte skulle avvecklas.

Den 8 april 1951 antogs styrelsens omarbetade plan för husens placering på blivande gårdsskifte enligt föreslagen skiftesplan, kommunen hade begärt viss utökning av gårdsskiftet, (Tomtens form och husens placering framgår av skiss). Anskaffning av lämpliga hus resulterade i att 1951 köptes en mindre bod i Svänbacken som ägts av Ivar Matsson, 1952 flyttades en tröskvandring från Sarlasgården i Björka som Gustav Svensson överlätit sin andel i till föreningen. 1953 beslöts att flytta "Prästhärbret" till en bättre plats och det arbetet organiserades av Anders Bondesson så att det stora tunga härbret kunde rullas till nuvarande plats.

Även torkstugan flyttades till sin plats framme vid Bengtsarvsvägen. 1957 köpte kommunen "Storlavasstugan" från Utanmyra vid offentlig auktion, den var avsedd att flyttas till central plats på ön som lokal för Sollerö hemslöjdsförening, men det var svårt att under pågående laga skifte ordna lämplig plats.

Den 30 juni 1958 beviljades byggnadslov för stugans flytt till Hembygdsgården, från 1959 kunde Storlavasstugan nyttjas som lagerlokal, slöjdstuga, kaffestuga och affärslokal av Hemslöjdsföreningen.

1959 lades tegeltak på befintliga byggnader och flera hus kunde köpas. Mås Karl Andersson sålde en "fjoslada" från sin gård i Gruddbo, Oskar Stunis sålde Ryssgårdens "fjos" i Mångberg, kornladan (tröskladan) från Måsgården (Svarvéns) i Gruddbo kunde köpas och från Monthegården i Gesunda förvärvades den skålbyggnad som skulle ställas mot tröskladan.

Under åren fram till och med 1962 sattes de inköpta husen upp av bland andra Anders Göransson, Oskar Hedlund, Hjalmar och Albert Påhls, Anders Jugen, Karl Kröjtz, Sven Hinders, Nils Tåmt, Birger Flinta och Bus Erik Matsson m fl.

1963 köptes den fina stallbyggnaden som kommer från Måsullgården i Åsen.

1968 sattes tröskvandringen upp mot tröskladan och 1970 flyttades härbret från Rullgården till sin nya plats och därmed hade gården de byggnader som vi kan se i dag.

Sollerö hembygdsgård 1989. Foto: Helmer Nilsson.

1971 sattes en brunnsvåg (vindstång) upp för att markera brunnens plats i gårdsbilden.

1975 var det dags att inhägna gården med en ”rogard” och grindstolparna är gamla torrfuror som tagits från den gamla flottbron som en gång bar trafiken mellan Sollerön och Gesunda.

Som synes är det många som medverkat under en lång följd av år till att Sollerö hembygdsförening kan visa upp en ganska representativ Sollerö-gård från 1800-talet, och en kvarnanläggning vid Mångån, visserligen i Mora kommuns ägo men förvaltat av hembygdsföreningen.

Gården har blivit en populär samlingsplats för majstångsresning, trivelskvällar, hantverksdagar m m.

Hur utvecklingen blir under kommande år är oskrivet men man kan ju hoppas att det finns mening i devisen: ”Så som arvet från fäderna vi vårda så skall framtiden vårda vårt verk”. Med tacksamhet minns jag många goda medarbetare under min tid som föreningens sekreterare (från 1948) och under min kommunala tid t o m 1980.

Bond Erik.